

Br: 04/1-905/23-386

3. februar 2023.

IZVJEŠTAJ

s XII sastanka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje, održanog 25. januara 2023, u Briselu, u hibridnom formatu

Delegacija Crne Gore koju je predvodila koordinatorka radom Ministarstva evropskih poslova **Ana Novaković Đurović** je u periodu od 25. do 27. januara 2023. boravila u radnoj posjeti Briselu. Tokom radne posjete, Novaković Đurović je učestvovala na XII sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje između Evropske unije i Crne Gore, koji je održan 25. januara u hibridnom formatu. Na marginama ovog sastanka, Novaković Đurović je tokom boravka u Briselu održala i niz bilateralnih sastanaka, među kojima su bili susreti s evropskim komesarom za politiku susjedstva i pregovore o proširenju **Oliverom Varheljijem**, evropskim komesarom za životnu sredinu, okeane i ribarstvo **Virginijusom Sinkevičijusom**, generalnom direktorkom Direktorata za politiku susjedstva i pregovore o proširenju **Gertom Jan Koopmanom**. Takođe, sastala se s članovima Evropskog parlamenta **Vladimirom Bilčikom**, **Toninom Piculom**, **Tomasom Vajsom** i **Violom Fon Kramon**, kao i s predstavnikom Evropske službe za vanjske poslove (EEAS) **Markom Makovcem**.

Delegaciju koju je predvodila koordinatorka Novaković Đurović na XII sastanku Odbora činili su predstavnici Ministarstva evropskih poslova – državna sekretarka **Milena Žižić** i šef Radne grupe za poglavlje 24 **Miloš Radonjić** te predstavnici pregovaračke strukture: **Bojan Božović**, državni sekretar u Ministarstvu pravde i šef RG za poglavlje 23; **Jelena Jovetić**, generalna direktorica Direktorata za politiku javnih nabavki u Ministarstvu finansija i šefica RG za poglavlje 5; **Edina Dešić**, državna sekretarka u Ministarstvu rada i socijalnog staranja i šefica RG za poglavlja 2 i 19; **Marko Vukašinović**, načelnik u Ministarstvu prosvjete; **Danko Dragović**, generalni direktor u Ministarstvu finansija; **Miroslav Cimbajević**, generalni direktor Direktorata za poljoprivredu u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i šef RG za poglavlje 11; **Zorka Prljević**, pomoćnica direktora Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove i šefica RG za poglavlje 12; **Katarina Burzanović**, generalna direktorica Direktorata za ribarstvo u Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede i šefica RG za poglavlje 13; **Milan Gazdić**, direktor Agencije za zaštitu životne sredine i šef RG za poglavlje 27; **Kemal Grbović**, v.d. generalnog direktora za ekologiju i klimatske promjene u Ministarstvu ekologije, prostornog planiranja i urbanizma; **Jovana Krunić**, v.d. generalne direktorice u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma; **Aida Salagić-Ceković**, načelnica u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma i šefica RG za poglavlje 30; **Maja Jokanović**, načelnica u Ministarstvu ekonomskog razvoja i turizma i šefica RG za poglavlje 20; **Biljana Peranović**, generalna direktorica u Ministarstvu finansija i šefica RG za poglavlje

16; **Jelena Velimirović**, načelnica u Ministarstvu finansija; **Lidija Šečković**, samostalna savjetnica I u Upravi prihoda i carina; **Omer Cikotić**, koordinator Odsjeka za direktne poreze i poresku politiku u Ministarstvu finansija; **Miloš Radulović**, samostalni savjetnik I u Ministarstvu finansija; **Stojanka Milošević**, načelnica u Upravi prihoda i carina; **Tatjana Vujisić**, v.d. pomoćnica direktora Uprave prihoda i carina; **Marijeta Barjaktarović**, v.d. generalne direktorice za inovacije i tehnološki razvoj u Ministarstvu nauke; **Milena Milonjić**, v.d. generalne direktorice za naučnoistraživačku djelatnost u Ministarstvu nauke i šefica RG za poglavlje 25; **Ružica Mišković**, načelnica u Ministarstvu javne uprave i šefica RG za poglavlje 10. Crnogorsku delegaciju činili su i sljedeći predstavnici Generalnog sekretarijata Vlade: **Draško Lončar**, samostalni savjetnik u Sektoru za informisanje javnosti o EU i procesu pristupanja EU, **Bojana Ćupić**, fotograf i **Nenad Kalezić**, kameraman. Imajući u vidu da je sastanak organizovan u hibridnom formatu, predstavnici određenih crnogorskih institucija učestvovali su putem video linka.

Delegaciju EU je predvodila vršiteljka dužnosti direktorke za Zapadni Balkan u Generalnom direktoratu za politiku susjedstva i pregovore o proširenju **Mikela Matuela**, a u sastavu su bili su predstavnici Evropske komisije (EK): **Majkl Miler**, **Kirsi Pekuri**, **Gordon Purvis**, **Jari Hapala**, **Tatiana Romon**, **Roberto Segundo Navaro**, **Kristof Zurek**, **Olivia Van Havre**, **Mari Prunet**, **Jan Petri**, **Sara Kampinoti**, **Matej Milanović** te predstavnica Savjeta Evropske unije **Iba Abdo**. Putem video linka sastanku su prisustvovali i predstavnici EK - **Paola Otonelo**, **Vera Kadas**, **Set Blajlok**, **Sebastian Frapa**, **Loran de Holander**, kao i Delegacije EU u Crnoj Gori **Laura Zampeti**, **Rikardo Seri**, **Frederik Vuenšman**.

Predmet XII sastanka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje bilo je sagledavanje stanja i napretka ostvarenog u okviru sektorskih pododbora i reforme javne uprave na planu usklađivanja s pravnom tekovinom EU, kao i rezultata koje je Crna Gora ostvarila u dijelu institucionalnih, zakonodavnih, političkih i ekonomskih reformi, uz projekciju planiranih aktivnosti, od održavanja posljednjeg sastanka Odbora u januaru 2022. Sastanak su otvorili vršiteljka dužnosti direktora za Zapadni Balkan u Generalnom direktoratu za politiku susjedstva i pregovore o proširenju **Mikela Matuela** i koordinatorka radom Ministarstva evropskih poslova **Ana Novaković Đurović**.

U uvodnom izlaganju, **Matuela** je ukazala da sastanak Odbora predstavlja priliku da se sagleda razvoj događaja u Crnoj Gori, ali i da se ukaže na značaj uspostavljanja političkog dijaloga i opšteg konsenzusa o reformskim procesima, kako bi se nastavio integracioni put Crne Gore. Iako je konstatovala da naša zemlja ostaje najnaprednija u procesu pristupanja EU, istakla je potrebu ulaganja dodatnih napora u oblasti vladavine prava, koja uslovljava napredak cjelokupnog pregovaračkog procesa. Konkretno, da bi Crna Gora dobila završna mjerila u poglavljima 23 i 24, a time ostvarila napredak i na drugim poljima, potrebno je, kako je istakla, dalje intenzivirati napore na rješavanju otvorenih pitanja, uključujući kritične oblasti slobode izražavanja i medija, borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, uz očuvanje ranijih dostignuća u reformi pravosuđa. Posebno je naglasila značaj podrške političkih aktera na planu hitnog uspostavljanja pune funkcionalnosti demokratskih institucija, u prvom redu Ustavnog suda, a prenijela je i zabrinutost EU zbog donošenja Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o predsjedniku, koji je u suprotnosti s mišljenjem Venecijanske komisije. Pored vladavine prava, apostrofirana je značaj reforme javne uprave, ekonomskog upravljanja, ekonomskog razvoja i konkurentnosti. **Matuela** je podsjetila na mogućnost mjera rane integracije u zavisnosti od daljeg napretka u reformskim prioritetima.

Koordinatorica radom Ministarstva evropskih poslova **Novaković Đurović** je istakla da je tokom prethodne godine Crnu Goru obilježio intenzivan politički život i promjene na nivou izvršne vlasti, ali evropski put Crne Gore, kao i obaveze iz pristupnih pregovora su ostali u primarnom fokusu. Naglasila je da je Crna Gora odlučna da iskoristi aktuelni geopolitički kontekst i društveni konsenzus po pitanju evropske integracije u cilju intenziviranja reformskih aktivnosti i ubrzanja pristupnih pregovora s EU. Dodatno je istakla da je Crna Gora svjesna činjenice da ispunjenje privremenih mjerila u poglavljima 23 i 24 predstavlja preduslov za dalji napredak u svim ostalim pregovaračkim poglavljima u cilju njihovog privremenog zatvaranja, izrazivši u tom kontekstu uvjerenje da će parlamentarne stranke pokazati punu odgovornost te da će konstruktivnim i otvorenim dijalogom dati doprinos pronalazanju kompromisa o izboru preostalih sudija Ustavnog suda. Podvukla je da je ovo pitanje apsolutni prioritet te da će se njegovim rješavanjem prevazići politička i institucionalna kriza u kojoj se Crna Gora trenutno nalazi. U nastavku se osvrnula na ključne aktivnosti preduzete u prethodnom periodu na planu snaženja vladavine prava. U tom smislu, informisala je i da je, shodno preporukama EK, Crna Gora zvanično okončala Poseban program ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore. Podsjetila je da je, pored jasne i nedvosmislene podrške Ukrajini i njenoj evropskoj budućnosti, tokom posjete premijera Crne Gore Kijevu, u decembru prošle godine, potpisana zajednička deklaracija o evroatlantskoj perspektivi Ukrajine. Zaključila je da će se, nakon očekivanog imenovanja preostalih sudija Ustavnog suda, otvoriti nova perspektiva pristupnih pregovora kao povoljan okvir za ispunjenje preostalih privremenih mjerila u poglavljima 23 i 24, kao i da će godina pred nama biti godina pozitivnih vijesti iz Crne Gore da smo korak bliže članstvu u Evropskoj uniji.

POLITIČKI KRITERIJUMI I REFORMA JAVNE UPRAVE

Demokratija, regionalna pitanja i međunarodne obaveze

Delegacija EU je konstatovala nastavak političkih tenzija, polarizacije, odsustva konstruktivnog dijaloga između političkih partija i neuspjeh u stvaranju konsenzusa o ključnim pitanjima od nacionalnog interesa. Na pravilno funkcionisanje crnogorskih institucija uticala je politička nestabilnost, nestabilnost Vlade i tenzije unutar vladajuće većine, odugovlačenje procesa donošenja odluka i sprovođenje reformi. Podsjetili su da su glavni pravosudni organi, uključujući Ustavni sud, radili u nekompletnom sastavu zbog nemogućnosti Skupštine da imenuje nove članove, čime se narušava njihovo pravilno funkcionisanje. Izrazili su žaljenje što Vlada i Skupština nisu u praksi pokazale svoj angažman u pogledu reformske agende koja se odnosi na EU. Ukazali su da nije bilo napretka u pogledu sveobuhvatne reforme izbornog pravnog i institucionalnog okvira. Podsjetili su da nije bilo kredibilnog političkog dijaloga i konstruktivnog angažmana političkih partija u cilju jačanja parlamentarne odgovornosti i nadzora Vlade. Ukazali su da bi saradnju Vlade i Skupštine trebalo dodatno regulisati. Delegacija EU je istakla da je reorganizacija javne uprave dovela do značajnih kadrovskih promjena. Podsjetili su da je uloga civilnog društva prepoznata i promovisana, iako je trenutni pravni i institucionalni okvir potrebno dalje poboljšati kako bi se ojačali mehanizmi konsultacija i saradnje između državnih institucija i civilnog društva u kontekstu procesa pridruživanja EU. Pohvalili su činjenicu da je Crna Gora nastavila da se u potpunosti usklađuje sa svim zajedničkim stavovima i aktima EU u dijelu zajedničke vanjske i bezbjednosne politike (CFSP), uključujući restriktivne mjere EU nakon ničim izazvane agresije Rusije na Ukrajinu. Podsjetili su da su dobrosusjedski odnosi i regionalna saradnja suštinski element procesa proširenja i stabilizacije i pridruživanja. Ukazali su da Crna Gora treba da nastavi da pokreće inkluzivnu regionalnu ekonomsku integraciju na osnovu standarda EU i podsjetili da će Crna Gora, kao najnaprednija od zemalja Zapadnog

Balkana u pogledu usklađivanja s pravnom tekovinom EU, biti u dobroj poziciji da u potpunosti ima koristi od regionalnog tržišta zasnovanog na pravnoj tekovini.

Crnogorska delegacija je informisala da su od posljednjeg sastanka Odbora, održani svi redovni godišnji sastanci sedam pododbora, kao i dva sastanka Posebne grupe za reformu javne uprave (jedan redovni i jedan follow-up sastanak), pri čemu je na nivou državne uprave, nastavljeno sa sprovođenjem reformskih aktivnosti u svim poglavljima pravne tekovine EU. Podsjetili su da sulokalni izbori u 14 opština održani 23. X 2022. i u tom kontekstu informisali da konačni rezultati izbora nijesu proglašeni u Glavnom gradu Podgorica i opštinama Pljevlja i Plav, dok u Šavniku izbori i dalje traju iz razloga što se od strane Opštinske izborne komisije ne donosi odluka o održavanju izbora na dva biračka mjesta, uprkos rješenjima Državne izborne komisije kojim je naloženo donošenje iste. Kada je u pitanju održavanje predsjedničkih izbora, upoznali da je predsjednica Skupštine 16. I 2023. donijela Odluku o raspisivanju izbora za Predsjednika Crne Gore te da će se izbori održati 19. III 2023. Kada je u pitanju rad Skupštine, crnogorska delegacija je informisala da je u periodu od 1. I do 31. XII 2022. Skupština Crne Gore 27. saziva održala 14 sjednica redovnog zasijedanja i 11 sjednica vanrednog zasijedanja, na kojima je donijeto 76 zakona. Na sjednici Trećeg vanrednog zasijedanja u 2022, održanoj 4. II 2022, Skupština Crne Gore je izglasala nepovjerenje 42. Vladi Crne Gore. Skupština Crne Gore je, na Prvoj sjednici Prvog redovnog zasijedanja u 2022, održanoj 28. IV 2022, donijela Odluku o izboru predsjednika i članova 43. Vlade Crne Gore. Na sjednici Šestog vanrednog zasijedanja u 2022, 20. VIII, Skupština Crne Gore je izglasala nepovjerenje 43. Vladi Crne Gore. Dodatno, Skupština Crne Gore je, na sjednici Osmog vanrednog zasijedanja u 2022, održanoj 20. IX 2022, donijela Odluku o izboru jednog člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika. Skupštinski Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu raspisao je 30. XII 2022. Javni poziv za izbor preostala tri člana Sudskog savjeta iz reda uglednih pravnika. Ustavni odbor Skupštine raspisao je novi Javni poziv za izbor četvoro sudija Ustavnog suda, koji je objavljen 25. XII 2022. Istakli su da je u skladu sa strateškim partnerstvom i posvećenošću idejama na kojima počiva EU, Crna Gora nastavila da se u potpunosti usklađuje sa zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom i međunarodnim restriktivnim mjerama, kroz odluke koje Vlada redovno donosi. Crnogorska delegacija je, takođe, informisala o sastanku ministara vanjskih poslova u okviru Berlinskog procesa koji je održan 21. X 2022. u Berlinu, kao i o devetom Samitu Berlinskog procesa, održanom 3. XI 2022. u Berlinu. Deveti Samit Berlinskog procesa je rezultirao potpisivanjem tri važna sporazuma: Sporazuma o slobodi kretanja na Zapadnom Balkanu uz ličnu kartu, Ugovora o priznavanju profesionalnih kvalifikacija doktora medicine, doktora stomatologije i arhitekata u kontekstu Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA) i Sporazuma o priznavanju kvalifikacija u oblasti visokog obrazovanja na Zapadnom Balkanu. Takođe, naglašeno je da je Ministarstvo vanjskih poslova u okviru predsjedavanja SEECP-u organizovalo veći broj sastanaka.

Nastavak sastanka Posebne grupe za reformu javne uprave

Delegacija EU je pohvalila usvajanje Strategije reforme javne uprave i upravljanje javnim finansijama i naglasila da njihova implementacija mora biti usklađena s budžetskim okvirom. Ukazali na potrebu poštovanja principa zasluga i da je neophodno osigurati depolitizaciju javne uprave, optimizaciju državne uprave i efikasnu implementaciju upravljačke odgovornosti. Nadalje, podsjetili da je obezbjeđivanje pristupa informacijama ključno za garantovanje veće transparentnosti i odgovornosti javnih službi i naglasili da je potrebno donijeti novi zakonski okvir u dijelu slobodnog pristupa informacijama u skladu s principima javne uprave.

Crnogorska delegacija je podsjetila da je nakon follow-up sastanka, održanom u oktobru 2022, formiran novi Savjet za reformu javne uprave, kojim predsjedava premijer Vlade. Članovi Savjeta su nosioci ključnih aktivnosti u reformskom procesu, odnosno nosioci resora koji prate kontinuirano pitanja iz ove oblasti. Potvrđujući svoju otvorenost za dijalog sa civilnim društvom, u radu Savjeta učestvuju i NVO organizacije, a osim njih u radu učestvuju predstavnici akademske zajednice i Sindikata za upravu. Upoznali su da je Savjet podržao čitav set dokumenta koje Ministarstvo javne uprave realizuje, kao i da je pripremljen Nacrt zakona o Vladi i Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama. Informisali su da je Savjet podržao ILIAS platformu za digitalno učenje i komunikaciju. S tim u vezi, Crna Gora je prva država u regionu koja će sprovesti analizu u oblasti upravljanja ljudskim resursima i uspostaviti platformu (ILIAS) za digitalno učenje, preko koje će moći da se edukuju svi građani Crne Gore, od studenata do penzionera.

PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST

Poglavlja 23 i 24

Pravosuđe

Delegacija EU je izrazila žaljenje zbog nedostatka napretka u sprovođenju ključnih reformi pravosuđa, kao i duboku zabrinutost zbog nemogućnosti Ustavnog suda da funkcioniše od septembra 2022. zbog nedostatka kvoruma nakon penzionisanja jednog od njegovih sudija. Podsjetili su da Ustavni sud više od tri godine nije u potpunosti funkcionalan i pozvali Crnu Goru da hitno izgradi politički konsenzus i imenuje sudije kao pitanje najvećeg prioriteta. Ukazali su da druga imenovanja na ključne pravosudne funkcije ostaju na čekanju u Skupštini zbog nemogućnosti obezbjeđivanja neophodne većine, uključujući članove Sudskog savjeta i vrhovnog državnog tužioca, kao i imenovanje predsjednika Vrhovnog suda. Podsjetili su da ostaju izazovi u pogledu nezavisnosti, profesionalizma, efikasnosti i odgovornosti pravosuđa. Delegacija EU je istakla da, kako ne bi poništila ranija dostignuća, Crna Gora treba da pokaže, na svim nivoima, svoju nedvosmislenu posvećenost punoj i pravilnoj implementaciji reforme pravosuđa u skladu s evropskim standardima. Pozdravili su reviziju Zakona o Sudskom savjetu i sudijama kroz proces inkluzivnih konsultacija. Ukazali su da su rezultati u pogledu sudske odgovornosti i dalje ograničeni i pozvali na reviziju disciplinskog i etičkog okvira za sudije i tužioce kako bi se ojačala njegova objektivnost, proporcionalnost, efektivnost i osigurala njegova efikasna implementacija. Podsjetili su da se u potpunosti i nedvosmisleno moraju implementirati relevantni ustavni i pravni okviri, u skladu s preporukama Venecijanske komisije i Grupe država za borbu protiv korupcije Savjeta Evrope (GRECO). Pohvaljen je nastavak implementacije Strategije procesuiranja ratnih zločina, kao i dobra saradnja sa susjednim zemljama i Međunarodnim rezidualnim mehanizmom za krivične sudove (IRMCT).

Crnogorska delegacija je istakla da je svjesna značaja punog funkcionisanja Ustavnog suda i da svi signali koji dolaze iz Skupštine upućuju da će se to pitanje ubrzo riješiti, te da ćemo konačno od 2019. imati izabrane sve sudije Ustavnog suda. Kada je riječ o reformi pravosuđa, u dijelu racionalizacije pravosudne mreže, tokom 2022. Ministarstvo pravde je preuzelo nekoliko važnih koraka i pripremila agendu na osnovu koje će tokom 2023. imati konkretne rezultate po pitanju reforme pravosuđa u Crnoj Gori odnosno racionalizacije pravosudne mreže. Upoznali su da je Radni tim već počeo sa radom. Što se tiče Zakona o državnom tužilaštvu i Zakona o Sudskom savjetu i sudijama, na osnovu svih preporuka koje su i ranije stizale od strane Venecijanske komisije po pitanju Zakona o državnom tužilaštvu, a i konkretno novih preporuka koje su došle u odnosu na Zakon o Sudskom savjetu i sudijama na dobrom

putu su da cjelovito budu prihvaćene. Crnogorska delegacija je informisala da je tokom 2022. izvršena reforma krivičnog zakonodavstva. Zakonik o krivičnom postupku i Krivični zakonik su dostavljeni Evropskoj komisiji na mišljenje, a tim zakonima će se omogućiti veći stepen zaštite novinara i brži i adekvatniji način vođenja krivičnih postupaka.

Borba protiv korupcije i organizovanog kriminala

Delegacija EU je konstatovala kontinuirani napredak u radu Agencije za sprječavanje korupcije, pozivajući na uspostavljanje još snažnijeg bilansa rezultata, uključujući korupciju na visokom nivou. U ostvarenju tog cilja posebno je naglašen značaj političke volje, nezavisnog pravosuđa i dosljedne kaznene politike. Konstatovano je da je bilans rezultata u dijelu finansijskih istraga i oduzimanja imovine i dalje ograničen te da je potrebno ograničiti upotrebu sporazuma o priznanju krivice na izuzetne slučajeve. Ukazano je na potrebu dodatnog jačanja institucionalnih kapaciteta. Dodatno, pohvaljen je proaktivan rad Specijalnog državnog tužilaštva od dolaska novog glavnog specijalnog tužioca na čelo te institucije. Hapšenja visokih javnih funkcionera, kako je naglašeno, moraju imati adekvatan institucionalni epilog kako bi se osiguralo povjerenje EU i međunarodnih policijskih partnera. U nastavku, delegacija EU je pohvalila međunarodnu policijsku saradnju Crne Gore, koja nastavlja da daje rezultate nezapamćenim zapljenama droge u zemlji i inostranstvu. Primjetan je porast broja pravosnažnih presuda u slučajevima organizovanog kriminala, ali bilans rezultata i dalje treba jačati, naročito kada je u pitanju šverc cigareta i pranje novca. Pozdravljeni su naponi Crne Gore na planu otklanjanja sistemskih nedostataka u krivičnom pravosuđu kroz izradu nacrtu izmjena i dopuna Krivičnog zakonika i Zakonika o krivičnom postupku, kao i donošenje novog Pravilnika o organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), koji otvara mogućnost dodatnih zapošljavanja u ključnim oblastima. Dodatno su naglasili i da su administrativni kapaciteti u Specijalnom policijskom odjeljenju nedovoljni da odgovore sve većem broju novih složenih i visokoprofiliranih slučajeva organizovanog kriminala. Takođe, delegacija EU je pozdravila poboljšanje rezultata u procesuiranju i izricanju presuda za krivična djela trgovine ljudima, ističući potrebu dodatnog poboljšanja kapaciteta za otkrivanje velikih mreža trgovine ljudima. U dijelu nedozvoljene trgovine cigaretama, delegacija EU je pozdravila odluku Vlade da zabrani skladištenje duvanskih proizvoda u luci Bar radi otklanjanja rizika od šverca duvana, kao i značajne zapljene duvana. Primijećeno je, međutim, da je broj osuđujućih presuda u ovoj oblasti i dalje na niskom nivou. Na planu borbe protiv računarskog kriminala, delegacija EU je sa zabrinutošću konstatovala da administrativni kapaciteti naše zemlje za borbu protiv ove vrste kriminala nijesu dovoljno snažni da se suoče s globalnim prijetnjama. U dijelu saradnje u oblasti droga, delegacija EU je podsjetila na značaj jačanja Nacionalnog sistema za praćenje droga te pozdravila napore da se adresiraju preporuke Evropskog centra za praćenje droga i zavisnosti od droga.

Crnogorska delegacija je informisala o ključnim strateškim i zakonodavnim aktima donijetim u okviru poglavlja 24. U tom smislu, posebno je ukazano na unapređenje odredbi Zakonika o krivičnom postupku, Krivičnog zakonika Crne Gore, kao i Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma čiji će nacrt biti predmet TAIEX misije. Dodatno, crnogorska delegacija se osvrnula na Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Ministarstva unutrašnjih poslova – Uprave policije, donijet u avgustu 2022, koji je predvidio reorganizaciju pojedinih odsjeka, kao i značajno povećanje administrativnih kapaciteta u svim segmentima koji se tiču poglavlja 24. U nastavku, crnogorska delegacija se osvrnula na konkretne aktivnosti i rezultate postignute na planu međunarodne policijske saradnje, ukazujući na trend značajnog povećanja broja nacionalnih zahtjeva za provjeru lica i stvari posredstvom Kancelarije za povraćaj

imovine (ARO). U dijelu borbe protiv krijumčarenja cigareta, prezentovan je bilans rezultata Specijalnog državnog tužilaštva, s fokusom na pokrenute finansijske istrage. Naglašeno je da je kvalitetan operativni rad nadležnih organa rezultirao značajnim zapljenama cigareta, kao i hapšenjem javnog funkcionera pod sumnjom da je učinio krivično djelo stvaranje kriminalne organizacije. Prezentovan je i bilans rezultata u oblasti pranja novca i trgovine ljudima, kao i druge aktivnosti koje su imale za cilj jačanje kapaciteta nadležnih organa u ovoj oblasti. Predstavljeni su i koraci preduzeti u cilju otklanjanja zastoja u radu s Evropskom agencijom za praćenje droga i zavisnosti od droga i uspostavljanja funkcionalnog sistema za razmjenu informacija i podataka u oblasti droga na nacionalnom nivou. Ukazano je da je, u cilju efikasne borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije, Državnom tužilaštvu budžetom opredijeljeno znatno više sredstava u odnosu na prethodnu godinu. Dodatno, crnogorska delegacija je informisala o odluci Vlade da riješi problem prostornih kapaciteta ključnih aktera u ostvarivanju pune vladavine prava, na način što će razmotriti mogućnost da se Vrhovnom državnom tužilaštvu, Specijalnom državnom tužilaštvu, Višem državnom tužilaštvu u Podgorici i Specijalnom policijskom odjeljenju ustupi na korišćenje tzv. stara zgrada Vlade u Podgorici, ukupne kvadrature 2.954 m². Dodatno je istaknuto da je kroz zakonske i podzakonske akte obezbijeđeno povećanje naknada za rad službenicima koji se bave najsloženijim predmetima iz oblasti borbe protiv organizovanog kriminala i korupcije, a najavljeno je i uspostavljanje sistema personalne zaštite za sudije i tužioce.

Temeljna prava

Delegacija EU je pozdravila redovan dijalog Crne Gore sa međunarodnim organizacijama za ljudska prava i tijelima za praćenje i potvrdila da su obaveze Crne Gore prema međunarodnim instrumentima i zakonodavstvu o ljudskim pravima ispunjene. Međutim, ukazali su da ostaju važni izazovi u obezbjeđivanju da se nacionalno zakonodavstvo o ljudskim pravima efikasno promoviše i primjenjuje te da su neophodni dalji napor da se ljudska prava uključe u sve oblasti rada, javne politike i sektore. Delegacija EU je izrazila ozbiljnu zabrinutost zbog povećanog broja femicida uz nedovoljno praćenje od strane vlasti, javno izražene mizoginije, rodno zasnovanog nasilja i nasilja nad djecom. Pohvalili su kontinuirano poboljšanje rada Ombudsmana, kao i poboljšane kapacitete Ombudsmana za rješavanje žalbi i kvalitet njenih odluka. Ukazali su da bi efikasnost istraga o prekomjernoj upotrebi sile od strane organa za sprovođenje zakona i zločina iz mržnje trebalo dodatno poboljšati. Podsjetili su da djelotvoran pristup pravdi i zaštita od diskriminacije ostaju da se bolje obezbijede u praksi i naglasili da mora doći do daljeg povećanja napora na promovisanju rodne ravnopravnosti i prava žena i djevojaka u svim oblastima, kao i unapređenja pravnog okvira. Istakli su da je postignut određeni napredak u sprovođenju preporuka Evropskog komiteta za sprečavanje torture i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja (CPT) iz 2019. o zatvorskom sistemu i uslovima pritvora. Afirmativnim su ocijenili primjenu Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola i ohrabрили Crnu Goru da efikasno uskladi sve relevantne zakone s pomenutim Zakonom, kako bi bio u potpunosti primjenjiv. Delegacija EU je podsjetila da rodno zasnovano nasilje, posebno nasilje u porodici, ostaje pitanje koje izaziva zabrinutost i kome se mora posvetiti posebna pažnja. Nadalje, naglasili su važnost suštinskog unapređenja pravnog i institucionalnog okvira za zaštitu manjina i afirmativnim ocijenili što se prvi put anticiganizam tretira kao specifičan oblik diskriminacije.

Crnogorska delegacija je upoznala da je Radna grupa za izradu Zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije pripremila Nacrt zakona o zaštiti jednakosti i zabrani diskriminacije. Takođe, u martu 2022. usvojen je Završni izvještaj o realizaciji Strategije za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021. U prethodnom periodu sprovođenja strateškog dokumenta napravljeni su značajni koraci u pogledu usaglašavanja postojećeg pravnog okvira u oblasti zaštite od diskriminacije

i promociju jednakosti lica s invaliditetom. Podsjetili su da je u julu 2022. usvojena Strategija za zaštitu od diskriminacije lica s invaliditetom i promociju jednakosti 2022-2027. s AP za 2022-2023. Strategija predstavlja drugi strateški dokument ovog tipa usvojen u Crnoj Gori, koji stavlja primarni akcenat na efektivno suzbijanje svih oblika diskriminacije, kao i stvaranje uslova za uživanje jednakih prava u svim oblastima života licima s invaliditetom. Crnogorska delegacija je istakla da je usljed strukturnih promjena u sastavu Vlade, u toku obezbjeđivanje uslova za osnivanje Savjeta za prava lica s invaliditetom. U julu 2022. usvojen je Izvještaj o sprovođenju AP za 2021. za Nacionalnu strategiju rodne ravnopravnosti 2021-2025. Upoznali su da je Ministarstvo pravde preduzelo rad na novom Zakonu o prekršajima. Ovaj zakon, kao i predstojeće izmjene Krivičnog zakonika u tijesnoj su vezi s usvajanjem određenih normi kojima će se kroz nove odredbe strože djelovati u odnosu na govor mržnje, diskriminaciju, a pokušaću se uspostavljati većeg stepena zaštite osoba s invaliditetom, LGBTIQ osoba, kao i svih drugih ranjivih kategorija.

Sloboda izražavanja i sloboda medija

Delegacija EU je podsjetila da je sloboda izražavanja jedna od osnovnih vrijednosti EU, ključni element procesa pristupanja Crne Gore EU i stub demokratije. Pohvaljeni su naponi vlasti koji su uloženi u novi pravni okvir za medije. Međutim, iskazana je i zabrinutost u vezi s napadima i uznemiravanjem novinara, medijskih radnika i medija i nedostataka opipljivog napretka u istragama nekih od nedavnih slučajeva nasilja nad novinarima i medijskom imovinom, kao i starih slučajeva.

Crnogorska delegacija je podsjetila da je nakon sagledavanja obima i strukture zakonskih izmjena, pripremila nacрте tri medijska zakona: Zakona o medijima, Zakona o audio-vizuelnim medijskim uslugama i Zakona o javnom medijskom servisu Crne Gore. Zakoni su dostavljeni Savjetu Evrope radi dobijanja novog ekspertskeg mišljenja o njihovoj usklađenosti s pravnom tekovinom EU, a organizovana je i javna rasprava. Nakon dobijanja komentara SE, kao i komentara u toku javne rasprave, Ministarstvo kulture i medija će analizirati sve pristigle komentare i sugestije. Nakon ekspertskeg mišljenja EK, Ministarstvo kulture i medija dostaviće set medijskih zakona Vladi na usvajanje. Očekuje se da bi sva tri zakona trebalo da budu utvrđena na sjednici Vlade u II kvartalu 2023. Takođe, podsjetili su da je novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP/UP formirana organizaciona jedinica u čijoj nadležnosti je i suzbijanje napada na novinare i predstavnike medija i rasvjetljavanje tzv. „hladnih“ slučajeva.

Ostala pitanja u okviru poglavlja 24

Delegacija EU je pohvalila operativnu policijsku i pravosudnu saradnju uz podsticaj Crnoj Gori da dalje radi na jačanju pravosudne saradnje sa državama članicama. U pogledu migracija, EK je pozvala Crnu Goru da dodatno ojača svoje kapacitete za suočavanje s migrantskim tokovima i ukazala na prioritetnu potrebu izgradnje centra za migrante na Božaju. Pozdravljeni su naponi Crne Gore uloženi na planu skraćivanja vremena obrade zahtjeva za azil, kao i spremnost naše zemlje da pruži privremenu zaštitu značajnom broju ukrajinskih državljana odbjeglih iz zaraćenih područja. Dodatno, delegacija EU je pohvalila saradnju s Agencijom za evropsku graničnu i obalsku stražu (FRONTEX) i pozvala Crnu Goru da obezbijedi neophodna finansijska sredstva za implementaciju Šengenskog akcionog plana i poboljšanje granica. Iako vizna politika još nije usklađena s evropskom, delegacija EU je pozdravila posljednje aktivnosti preduzete na tom planu, posebno kada je riječ o uspostavljanju viznog režima s Kubom i ponovnog uvođenja viza za državljane Ujedinjenih Arapskih Emirata. Apostrofirano je značaj

ukidanja šeme ekonomskog državljanstva, uz obrazloženje da ono predstavlja rizike za izvršenje teških krivičnih djela.

Crnogorska delegacija je informisala o aktivnostima na planu unapređenja saradnje s međunarodnim partnerima u oblasti azila. Osvrnula se na procedure dodjele azila, naglašavajući da je skraćanjem rokova za odlučivanje po zahtjevima za međunarodnu zaštitu realizovana konkretna preporuka iz posljednjeg Izvještaja EK o Crnoj Gori. Nadalje, crnogorska delegacija je istakla otvorenost da pomogne rješavanju ukrajinske izbjegličke krize, potkrepljujući ove navode konkretnim podacima o visokom broju odobrenih zahtjeva za pružanje privremene zaštite ovim licima. Dodatno je iskazana spremnost Crne Gore da stvori pretpostavke kako bi slijedila evropsku praksu u smislu produženja privremene zaštite raseljenim licima iz Ukrajine. Crnogorska delegacija se posebno osvrnula na unapređenje institucionalnih i administrativnih kapaciteta granične policije koje je predviđeno novim Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP-a, koji između ostalog predviđa povećanje broja radnih mjesta u Sektoru granične policije za 168 u odnosu na prethodni. Informisali su i o konkretnim aktivnostima preduzetim na planu usklađivanja nacionalne vizne politike s evropskom. U pogledu ekonomskog državljanstva, crnogorska delegacija je informisala da je Poseban program ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore zvanično završen 31. XII 2022, što je na liniji preporuka EK o rizicima koje ovaj program nosi sa sobom.

PODODBOR ZA EKONOMSKA I FINANSIJSKA PITANJA I STATISTIKU

U okviru ekonomskog upravljanja, iz **delegacije EU** su pohvalili snažan rast ekonomije u 2021. i prvoj polovini 2022, kao i napredak koji je ostvaren kada je u pitanju tržište rada. Dodatno, ističu da je potrebno adresirati rast inflacije koji je veći od predviđenog, te naglašavaju da je potreban jači fiskalni napor kako bi se osigurala održivost javnih finansija. U domenu statistike, istaknuta je neophodnost jačanja ljudskih i finansijskih kapaciteta prije svega Uprave za statistiku, ali i ostalih institucija uključenih u statistički sistem. U kontekstu finansijskog nadzora, naglašeno je da je potrebno ojačati primjenu upravljačke odgovornosti u javnom sektoru, a da je u okviru oblasti zaštite finansijskih interesa EU neophodno nastaviti usklađivanje sa pravnom tekovinom te nastaviti sa jačanjem administrativnih kapaciteta. Iz EK su pohvalili blagovremeno usvajanje i dostavljanje Programa ekonomskih reformi za period 2023-2025, koji predstavlja ključni dokument u ekonomskoj saradnji sa Komisijom. U tom kontekstu, najavljena je PER misija sredinom februara 2023.

Crnogorska delegacija je istakla da su se i pored nepovoljnih geopolitičkih i globalnih ekonomskih kretanja, tokom 2022. bilježili povoljni trendovi u ostvarenom ekonomskom rastu i kratkoročnim indikatorima. Makroekonomski rizici su privremeno ublaženi, o čemu svjedoče i preliminarni podaci Uprave za statistiku o realnom rastu bruto domaćeg proizvoda (BDP) Crne Gore, koji je za prva tri kvartala 2022. iznosio 7,1%. Najveći doprinos privrednom rastu za devet meseci dali su dinamična privatna potrošnja i izvoz roba i usluga, a akcentovano je da preliminarni podaci Centralne banke Crne Gore pokazuju da su prihodi od turizma u prvih devet mjeseci 2022. iznosili 916,2 miliona eura, što je povećanje od 30,2% u odnosu na isti period 2021, dok su u odnosu na rekordnu 2019. na nivou od 90,2%, što je u skladu sa očekivanjima i planovima Vlade. Kada je riječ o srednjoročnom privrednom rastu, projekcije se zasnivaju na pretpostavci jake domaće tražnje, pri čemu privatna potrošnja i oporavak investicija određuju rast privredne aktivnosti. Očekuje se da će investicije biti pretežno usmerene u sektore turizma, energetike, putne i komunalne infrastrukture, poljoprivrede, telekomunikacija i IT sektora. Ulaganja u energetska tranziciju ostaće jaka i u narednom srednjoročnom periodu, posebno u oblasti obnovljivih

izvora energije, dok će planirane mjere politike dodatno ubrzati zelenu tranziciju. Dodatni doprinos srednjoročnom rastu daće neto izvoz, rast prihoda u turizmu i povoljne izvozne performanse.

PODODBOR ZA UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE I KONKURENCIJU

U oblasti javnih nabavki, **delegacija EU** je potvrdila značajan napredak Crne Gore u pogledu usklađivanja sa pravnom tekovinom EU. Delegacija EU je takođe čestitala Crnoj Gori na potpunoj primjeni elektronskog sistema javnih nabavki i daljem unaprijeđenju sistema pravnog lijeka. U oblasti konkurencije, delegacija EU je izrazila očekivanje da će tender za koncesiju upravljanja aerodromima Crne Gore biti u skladu sa principima javnih nabavki EU. Delegacija EU je pohvalila osnivanje Agencije za zaštitu konkurencije (AZZK) i ukazala da mora u potpunosti koristiti ovlašćenja koja su joj data, kao i da je potrebno jačati kapacitete sudova kako bi radili na kompleksnim slučajevima koji se tiču konkurentnosti. Delegacija EU je ukazala na potrebu da se poštuje odredba iz domaćeg zakonodavstva koja se tiče zastoja kod davanja obavještenja kao primjer brzog rješenja. Delegacija EU je konstatovala da je AZZK objavila značaj broj odluka i mišljenja u izvještajnom periodu i da se u sklopu stečajnog postupka za Montenegro Airlines radi na povraćaju nezakonito date državne pomoći u iznosu od 56 miliona eura. Delegacija EU je pozdravila bilateralnu saradnju AZZK sa Njemačkom, Slovačkom kao i na nivou Energetske zajednice. U oblasti zaštite potrošača, EK pozdravlja obavljeno usklađivanje domaćeg zakonodavstva u proteklom periodu i osnivanje Savjeta za zaštitu potrošača i podstiče Crnu Goru da dovrši usklađivanje sa pravnom tekovinom EU u ovoj oblasti. U oblasti zaštite zdravlja, delegacija EU poziva Crnu Goru da završi usaglašavanje domaćeg zakonodavstva prevashodno u dijelu prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti, substancama ljudskog porijekla i kontroli duvana. Dodatno, EK podstiče Crnu Goru na jačanje kapaciteta kako bi osigurala potpuno sprovođenje pravne tekovine u sklopu 28. poglavlja, da usvoji novu Strategiju za razvoj sistema zdravstvene zaštite, kao i da tokom ove godine preduzme korake kojima će Crna Gora biti uključena u program „EU for health“.

Crnogorska delegacija se zahvalila na preporukama i sveukupnoj podršci EK u navedenim oblastima. U dijelu javnih nabavki ukazano je da Crna Gora ima novi ugovor za održavanje portala e-nabavki, te da su nastavljene aktivnosti u vezi sa povezivanjem sa Poreskom upravom i Agencijom za sprječavanje korupcije. Crnogorska delegacija je obavijestila da je započeo MAPS projekat koji finansira Svjetska banka i da se krajem ljeta očekuje Izvještaj koji će omogućiti uvid u neophodne sljedeće korake u oblasti javnih nabavki. U oblasti konkurencije, AZZK je u proteklom periodu radila na jačanju kapaciteta a trenutno se radi na zakonodavnom okviru koji obuhvata pitanja potpune nezavisnosti te institucije. Očekuje se da će se predmetni Zakon naći u skupštinskoj proceduri do kraja tekuće godine. Kada je u pitanju Montenegro Airlines, AZZK je u svojoj nadležnosti slučaj sprovela do kraja kroz tri rješenja kojima je konstatovana nezakonita državna pomoć. Dalje aktivnosti su na privrednom sudu kroz stečajni postupak koji je u toku. U oblasti zaštite potrošača, crnogorska delegacija je izvijestila da je Vlada donijela Odluku o osnivanju Savjeta za zaštitu potrošača, kao i Rješenje o imenovanju članova Savjeta čime su ojačani institucionalni i administrativni kapaciteti, dok je u decembru 2022. održana prva redovna sjednica Savjeta. Dodatno, crnogorska delegacija je istakla da je u septembru 2022. realizovana posjeta ekspertske Peer review misije za privremeno zatvaranje pregovaračkog poglavlja 28 u dijelu zaštite potrošača, te do kraja II kvartala 2023. Crna Gora očekuje mišljenje eksperata o spremnosti Crne Gore za privremeno zatvaranje poglavlja 28 u odnosu na prvo završno mjerilo. U oblasti zaštite zdravlja, crnogorska delegacija je ukazala da je u proteklom periodu sačinjen nacrt Zakona o presađivanju organa

i tabela usklađenosti je spremna za slanje EK na mišljenje, te da je u toku izmjena Zakona o uzimanju i presađivanju tkiva i ćelija radi daljeg usklađivanja.

PODOBOR ZA TRGOVINU, INDUSTRIJU, CARINE I POREZE

U oblasti slobode kretanja robe, **delegacija EU** ohrabрила Crnu Goru da nastavi sa usklađivanjem nacionalnog zakonodavstva s pravnom tekovinom EU u svim oblastima, onako kako je to predviđeno Akcionim planom, a naročito kada je u pitanju horizontalno zakonodavstvo i tržišni nadzor. Naglašena je potreba da Crna Gora obezbijedi dovoljno ljudskih i finansijskih kapaciteta za tržišni nadzor, standardizaciju i akreditaciju. Takođe, ukazano je na značaj sprovođenja usklađenog crnogorskog zakonodavstva kada je u pitanju upravljanje hemikalijama. U dijelu poreza i carina, delegacija EU je pozvala Crnu Goru da nastavi sa sprovođenjem Akcionog plana kojim se rješavaju pitanja naglašena u analizi dijagnostičkog instrumenta za poresku upravu i ohrabрила dalji napredak u izuzećima od PDV-a i drugim poreskim izuzećima koja nijesu u skladu sa pravnom tekovinom EU, uz konstataciju da je u ovom dijelu postignut dobar napredak. Notirano da je reorganizacija carinskog organa rezultirala brojnim promjenama na upravljačkim mjestima i dovela do zastoja u zapošljavanju kadra, što je uslovalo i zastoj u sprovođenju reformi. Na toj liniji, delegacija EU je pozvala Crnu Goru da usvoji Strateški plan kako bi dalje razvijala kapacitete UPC i spriječila odliv kvalifikovanog i obučenog osoblja. Delegacija EU je pozdravila Odluku o zabrani skladištenja duvana u slobodnoj zoni Luke Bar i naknadna nastojanja da se unište velike količine duvana koju su oduzeli nadležni organi, te naglasila uvezanost više pregovaračkih poglavlja kada je u pitanju ova aktivnost. Dodatno, notirani su nedostaci u sistemu kontrole duvana, te ukazano da treba nastaviti sa radom na sistemu praćenja sljedivosti za cigarete. Što se tiče trgovine, delegacija EU je ohrabрила Crnu Goru da nastavi sa produblivanjem trgovinskih odnosa sa EU i pozdravila pozitivan bilans ostvarenih rezultata u sprovođenju obaveza vezanih za trgovinu i Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, kao i nastavak konstruktivne i aktivne uloge u STO.

U dijelu slobode kretanja robe, **crnogorska delegacija** podsjetila da je u okviru usklađivanja zakonodavstva s pravnom tekovinom EU donijet Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti. Takođe, ukazano je da su uvećani budžeti tijela za standardizaciju i akreditaciju, te da su u periodu nakon sastanka Podobora dodatno osnaženi administrativni kapaciteti ovih tijela i Uprave za inspeksijske poslove. U pogledu upravljanja hemikalijama, crnogorska delegacija informisala da usklađivanje zakonodavstva teče planiranom dinamikom, te da su u toku aktivnosti na izradi završnog izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije upravljanja hemikalijama. U dijelu poreza i carina, crnogorska delegacija je u dijelu TADAT preporuka ukazala da je fokus na nastavku kratkoročne tehničke pomoći, kao i na dugoročnoj pomoći za naredne tri godine. Pored toga, crnogorska delegacija naglasila da je donijet Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dodatu vrijednost, te informisala da su krajem 2023. planirane i nove izmjene Zakona kada su upitanju posebni postupci i oporezivanje u dijelu građevinarstva, kao i dalje usklađivanje u smanjivanju poreskih izuzetaka. U osvrtu na kadrovske izmjene u UPC, crnogorska delegacija je informisala da je u toku izrada novog akta o sistematizaciji, te da su imenovani v.d. direktora i v.d. pomoćnici svih sektora, uključujući i IT. Takođe, ukazano je da je u toku 2022. pokrenut veliki broj konkursa (57), ali da je došlo do određenog kašnjenja koje je uzrokovano cyber napadom. U osvrtu na zaplijenu cigareta, crnogorska delegacija podsjetila da je nakon nekoliko postupaka uništenja ova aktivnost na čekanju, te zahvalila EK na najavljenom ekspertskoj podršci kako bi se ovaj proces sproveo na odgovarajući način. Kada je u pitanju trgovina, crnogorska delegacija naglasila da je važno da u što

skorijem roku dobije komentare na revidirani Nacrt zakona o spoljnoj trgovini robom i uslugama koje mogu da se koriste za izvršenje smrtne kazne, mučenje ili drugo okrutno, neljudsko ili ponižavajuće postupanje ili kažnjavanje, kako bi se krenulo u proceduru donošenja zakona u skladu sa predviđenim rokovima. Pored toga, istaknuto je da je CG preuzela predsjedavanje CEFTA-om, što je od strateškog značaja za trgovinu i usluge.

PODODBOR ZA SAOBRAĆAJ, ŽIVOTNU SREDINU, ENERGETIKU I REGIONALNI RAZVOJ

Kada je u pitanju životna sredina, **delegacija EU** je podsjetila na potrebu uključivanja glavnih elemenata Zelene agende u Program ekonomskih reformi, kako bi Vlada dala prioritet ovim temama, ali i kako bi se poboljšala međuinstitucionalna koordinacija. Pozdravili su planove Crne Gore da dodatno poveća cilj smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte na 45% do 2030, što je pozitivan signal i za region ZB. U oblasti saobraćaja, delegacija EU je ukazala na važnost ulaganja u infrastrukturu uz potrebu unaprijeđenja kapaciteta, koji će biti stavljani u funkciju pripreme zrelih projekata i drugih studija sa ciljem obezbjeđenja odgovarajućeg kvaliteta u konkurentnom i transparentnom postupku javnog nadmetanja. U dijelu energetike, delegacija EU je pozdravila dosadašnje rezultate koje je Crna Gora ostvarila u predmetnoj oblasti, kao i usvajanje Mape puta za Akcioni plan za paket podrške Evropske komisije Crnoj Gori za prevazilaženje energetske krize. U dijelu regionalne politike, delegacija EU je podsjetila na potrebu za osnaživanjem administrativnih kapaciteta za pripremu i implementaciju projekata, imajući u vidu izazove koji se očekuju u okviru IPA-e III, kao i tokom izrade Ekonomskog investicionog plana za Zapadni Balkan. U tom smislu, istaknuta je i važnost daljeg jačanja politike zadržavanja ključnog osoblja, kao i bliža saradnja između svih elemenata IPA strukture.

U oblasti životne sredine, **crnogorska delegacija** je u odnosu na dostavljeni Prilog informisala da je 20. I 2023, usvojena nova Odluka o obrazovanju Pregovaračke radne grupe za poglavlje 27, kojom je imenovan i novi šef radne grupe. Nadalje, istakla, da je Agenciji za zaštitu životne sredine Crne Gore upućen poziv da postane punopravna članica Evropske agencije za životnu sredinu, kao i da su aktivnosti vezane za Naturu 2000 nastavljene i tokom 2022. Kada je u pitanju oblast saobraćaja, crnogorska delegacija je podvukla da ostaje čvrsto posvećena razvoju infrastrukture i ključnom projektu, autoputu Bar-Boljare, oko koga je intezivirana komunikacija sa EK, te da je u predstojećem planu da se unaprijedi komunikacija i oko ostalih projekata koji su u planu. Crnogorska delegacija je ukazala i da se pristupa ažuriranju Strategije razvoja saobraćaja Crne Gore 2019-2035. u okviru koje će se takođe sagledati plan implementacije ključnih infrastrukturnih projekata. U dijelu energetike, crnogorska delegacija je podsjetila na Izveštaj Energetske zajednice za 2022, gdje se konstatuje da Crna Gora bilježi najbolje rezultate. Nadalje, informisala je da je pripremljen Nacrt zakona o obaveznim strateškim rezervama, koji je u proceduri prikupljanja relevantnih mišljenja, a čije se usvajanje očekuje ove godine. U oblasti regionalne politike, crnogorska delegacija je istakla da je Vlada, u okviru procesa rekonsolidacije pregovaračke strukture, na sjednici od 24. novembra 2022. godine donijela novu Odluku o formiranju Pregovaračke radne grupe koja se odnosi na pregovaračko poglavlje 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata, kako bi se nastavila priprema za ispunjavanje zahtjeva kohezione politike EU. Takođe, u cilju olakšavanja sprovođenja narednih aktivnosti u okviru pregovaračkog procesa i rada IPA strukture, u toku je ugovaranje ekspertske podrške uz prvu značajniju finansijsku podršku EU iz Instrumenta za evropsku integraciju. Uprkos brojnim izazovima koji se tiču institucionalnih i kadrovskih izmjena u prethodnom periodu, crnogorska delegacija je izrazila zadovoljstvo zbog očuvanja kontinuiteta rada jedinica za implementaciju projekata u resornim ministarstvima, kao i konstruktivne saradnje svih djelova IPA strukture.

PODOBOR ZA POLJOPRIVREDU I RIBARSTVO (UKLUČUJUĆI BEZBJEDNOST HRANE)

Delegacija EU je pozdravila napore u oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja u kontekstu usklađivanja zakonodavnog okvira i osvrnula se na pripremu Strategije razvoja poljoprivrede i ruralnih područja za programski period 2023 – 2028. Takođe, u vezi sa IPARD-om III, delegacija EU je ukazala na nedovoljno korišćenje sredstava, zbog čega je došlo do prvog dekomitmenta 2021. U dijelu bezbjednosti hrane, veterinarstva i fitosanitarne politike, delegacija EU podržava napredak Crne Gore, kao i posvećenost države u prevenciji pojave bjesnila kod divljih životinja u regionu. Delegacije je naglasila da Crna Gora mora da uspostavi sistem nadzora bjesnila i da finansira kampanje vakcinisanja protiv bjesnila nakon završetka podrške EU na jesen 2023. U oblasti ribarstva, delegacija EU je pozdravila kontinuiranu aktivnu i konstruktivnu ulogu Crne Gore u regionalnim formatima kao što je GFCM (Generalna komisija za ribarstvo Mediterana) i implementaciju Malta *Medfish4Ever* deklaracije iz 2016.

U oblasti poljoprivrede, **crnogorska delegacija** informisala da je u planu izrada Agrobudžeta za 2023. i da će isti biti koncipiran u skladu sa preporukama EK datim na Pododboru, održanom u oktobru 2022. Nadalje, ukazano je da se radi na nekoliko važnih zakona, kao i planiranju IPARD III sredstava u 2023, ali i jačanju administrativnih kapaciteta. U oblasti bezbjednosti hrane, veterine i fitosanitarne politike, crnogorska delegacija ukazala da intenzivno saradjujemo sa zemljama regiona i da će se u tom smislu zajednički krenuti u akciju suzbijanja bjesnila kod divljih životinja. U okviru ribarstva, crnogorska delegacija poručila da su nastavljene aktivnosti na izradi Strategije razvoja ribarstva sa Akcionim planom za programski period 2023-2028, čije se usvajanje zajedno sa akcionim planom očekuje do kraja marta 2023. Kao glavni izazov u ovoj oblasti prepoznajemo nedostatak kopnene infrastrukture, logistike na kopnu, kao i staru i neefikasnu ribarsku flotu.

PODOBOR ZA INOVACIJE, LJUDSKE RESURSE, INFORMATIČKO DRUŠTVO I SOCIJALNU POLITIKU

U oblasti socijalne politike i zapošljavanja, **delegacija EU** je ukazala da treba revidirati Zakon o radu u cilju pospješavanja njegove efektivnosti na građane i privredu, kao i na potrebu unapređenja Zakona o zabrani diskriminacije. Ohrabрила je dalji razvoj politike „Garancija za mlade” i ukazala na važnost afirmisanja žena, mladih i lica s invaliditetom na tržištu rada. Delegacija EU je podvukla da insistira na kompletnoj reformi Zavoda za zapošljavanje Crne Gore ove godine, a naročito u dijelu digitalizacije. Kad je riječ o informatičkom društvu i medijima, delegacija EU je istakla napredak u oblasti elektronskih komunikacija i usluga informatičkog društva, a posebno usklađenost sa Digitalnom agendom. Ukazala je, u kontekstu prošlogodišnjih sajber napada, na važnost intenzivne saradnje sa EU u oblasti informatičke bezbjednosti u dijelu pripreme i donošenja strategijskih dokumenata. Delegacija EU je pozdravila napredak u pripremi paketa medijskih zakona i ponovila da je potrebno jačati nezavisnost regulatora, kao i prenijeti novo zakonodavstvo o AVM uslugama. Što se tiče nauke i istraživanja, delegacija EU je ukazala da je potrebna jača podrška iz nacionalnog budžeta za sprovođenje Strategije pametne specijalizacije (S3), kao i bolja inter-sektorska saradnja i povezivanje sa tržištem rada i obrazovanjem. Delegacija EU je pozdravila razvoj i rad Fonda za inovacije i sprovođenje strateškog okvira u ovoj oblasti. Podvukla je potrebu za većim ulaganjima u istraživanje i inovacije i važnost Zelene i Digitalne agende. U oblasti obrazovanja i kulture, delegacija EU je poručila da je važno pažljivo razmotriti rezultate PISA testiranja, te pospješiti uključivanje djece u proces obrazovanja od najranijeg uzrasta. Delegacija EU je ukazala da fokus treba da bude na vještinama, kao i da se mora povećati uključenost ranjivih grupa (OSI, Romi) u obrazovni i sistem socijalne inkluzije.

U oblasti socijalne politike i zapošljavanja, **crnogorska delegacija** je informisala da je potpisan Opšti kolektivni ugovor i dva granska ugovora (za oblast obrazovanja i socijalne zaštite i zapošljavanja). Navela je da je uspostavljen novi Socijalni savjet, donijeta Strategija za unapređenje zdravlja i zaštite na radu i Akcioni plan zapošljavanja za 2024. Istakla je da se na Garanciji za mlade intenzivno radi, kao i na Nacrtu zakona o zabrani diskriminacije. Kad je riječ o informatičkom društvu i medijima, crnogorska delegacija se zahvalila na dosadašnjoj saradnji i podršci EK i informisala da je usvojen Zakon o elektronskom dokumentu, a da je u toku rad na Zakonu o informatičkoj bezbjednosti, Zakonu o elektronskim komunikacijama, dok se paket medijskog zakonodavstva nalazi u fazi pripreme za dostavljanje na mišljenje EK. U oblasti nauke i istraživanja, crnogorska delegacija je informisala da je nastavljeno sa implementacijom S3, ali i o punoj operativnosti Fonda za inovacije kojim je obezbijeđen funkcionalan sistem za programiranje i primjenu politika specijalizacije i inovacije. Apostrofirana je činjenica da je usvojen do sad najveći budžet za ovu oblast u Crnoj Gori (u vrijednosti od 8,5 miliona eura). Crnogorska delegacija je u oblasti obrazovanja i kulture najavila izradu strategijskih dokumenata koji će obuhvatiti ciljeve iz Agende 2030 (operativni cilj 4), te istakla da se rezultati PISA testiranja očekuju u ovoj godini, a da će isti pokazati uticaj onlajn nastave koji je uveden zbog COVID pandemije. Podvukla je da je stručno obrazovanje u fokusu obrazovnih politika, te da će Crna Gora nastaviti sa aktivnostima usmjernih ka većoj uključenosti RE populacije u obrazovni sistem.

FINANSIJSKA PODRŠKA EU (IPA)

Crnogorska delegacija je podsjetila da je 2. XI 2022. stupio na snagu Okvirni finansijski sporazum između Crne Gore i EK za IPA-u III čime su ispunjeni formalno-pravni uslovi za početak trošenja opredijeljenih sredstava za programme IPA 2021 i IPA 2022, kao i da je nastavljen proces programiranja IPA-e 2024 i IPA-e 2023 kojom je Crna Gora podržana sa 30 miliona eura direktne budžetske podrške za prevazilaženje energetske krize. Kada je riječ o finansijskoj perspektivi IPA 2014-2020 (IPA II), uspješno je završeno ugovaranje programa IPA 2018, 2. decembra 2022. godine i intenziviran je rad na pripremi projektne i tenderske dokumentacije za program IPA 2020, čiji rok za ugovaranje ističe u avgustu 2023. godine.

Delegacija EU je istakla da se, pored potrebe za pravovremenim ugovaranjem preostalih sredstava iz IPA II finansijske perspektive, fokus IPA strukture treba da bude dominantno usmjeren na pripremu relevantnih i zrelih projektnih predloga u okviru IPA-e III, jer dugoročno strateško planiranje omogućava potpunu iskorišćenost podrške u okviru Zapadnobalkanskog investicionog okvira i Ekonomskog investicionog plana, što je naročito relevantno za velike investicione projekte poput projekta auto-puta Bar-Boljare. Delegacija EU je podsjetila na dostupnost sredstava iz Instrumenta EU za podršku reformama u daljem sprovođenju reformskog procesa, kao i na važnost pripreme sektorskih operativnih programa koji će doprinijeti izgradnji strukture neophodne za korišćenje budućih strukturalnih fondova.

Kada su u pitanju **bilateralni sastanci održani na marginama XII sastanka Odbora za stabilizaciju i pridruživanje**, tokom sastanka koordinatorke radom Ministarstva evropskih poslova **Ane Novaković Đurović** s komesarom za politiku susjedstva i pregovore o proširenju **Oliverom Varheljijem**, konstatovana je urgentna potreba za imenovanjem sudija Ustavnog suda kako bi se ispunili osnovni preduslovi za nastavak reformskih procesa i ulazak u konačnu fazu pregovaračkog procesa. Varhelji je

ukazao da je primjetno usporavanje u pregovaračkom procesu Crne Gore, ali da njegova blokada trenutno nije na dnevnom redu Evropske komisije. Tokom sastanka Novaković Đurović s poslanikom Evropskog parlamenta **Vladimirom Bilčikom**, poslanik Bilčik je izrazio zabrinutost zbog aktuelne političke krize u Crnoj Gori i ukazao da je rješenje pitanja funkcionalnosti Ustavnog suda, kao i izgradnje nezavisnih institucija koje treba da omoguće sprovođenje predstojećih predsjedničkih kao i, u bliskoj budućnosti, parlamentarnih izbora osnovni preduslov za dalji napredak Crne Gore na evropskom putu. Tokom sastanka Novaković Đurović s poslanikom Evropskog parlamenta **Toninom Piculom**, poslanik Picula je ukazao da bi parlamentarne izbore trebalo održati što prije i sugerisao da je, bez obzira na političke promjene, neophodno sačuvati pregovaračku strukturu i zaštititi je od svakog političkog uticaja. Na sastanku Novaković Đurović s generalnim direktorom direktorata za politiku susjedstva i pregovore o proširenju **Gertom Jan Kopmanom** konstatovni su značajni rezultati Crne Gore na integracionom putu, koje u bliskoj budućnosti treba konsolidovati. Rješavanje pitanja pune funkcionalnosti Ustavnog suda predstavlja ključni korak na daljem putu ka članstvu.